ОИЛА ҲУҚУҚИ

07 / 10

Қон-қариндошлик ва боланинг насл-насаби

Норма, вазият ва ҳуқуқий ечим

Ўзбекистон Республикаси Оила кодекси асосида

Мавзу режаси

01 **Қариндошлик, қайин-бўйинчилик ва қуда-андачилик**

02 Насл-насабни белгилашнинг аҳамияти

03 Оталикни ихтиёрий ва суд тартибида белгилаш

Биологик ва юридик оталик

Бола туғилганлик ёзувида бир шахс ота деб кўрсатилган.

Бошқа шахс ўзини биологик ота деб ҳисоблайди.

Биологик маълумот билан расмий ҳуқуқий мақом қандай боғланади?

Қон-қариндошлик

Умумий аждоддан келиб чиқиш қариндошликнинг асосидир.

Тўғри шажарада бири иккинчисидан келиб чиқади.

Ён шажарада умумий аждод бор, аммо бири иккинчисидан келиб чиқмайди.

Қариндошлик даражаси

Даража туғилишлар сони бўйича аниқланади.

Ота ва бола биринчи даражали, бобо ва невара иккинчи даражали тўғри қариндош.

Ака-ука ва опа-сингил ён шажарага киради.

Туғишган ва ўгай ака-ука

Бир ота-онадан туғилганлар туғишган ҳисобланади.

Ота бир ёки она бир бўлганлар ўгай ака-ука ва опа-сингилдир.

Бу ердаги «ўгай» атамасини умуман қон алоқаси бўлмаган болалар билан адаштирманг.

Қайин-бўйинчилик ва қуда-андачилик

Никоҳ туфайли эр-хотиннинг қариндошлари ўртасида ижтимоий алоқалар пайдо бўлади.

Улар қон-қариндошликдан фарқ қилади.

Ҳуқуқ ва мажбурият мавжудлиги ҳар бир махсус норма бўйича текширилади.

Қариндошликнинг ҳуқуқий аҳамияти

Никоҳга монеликларни аниқлашда аҳамиятли.

Алимент ва бола билан мулоқот муносабатларига таъсир қилади.

Мерос масаласида Фуқаролик кодексидаги навбатлар алоҳида текширилади.

Насл-насаб ва ҳуқуқий мақом

Бола билан ота-она ҳуқуқ ва мажбуриятлари қонуний тартибда белгиланган насабга асосланади.

Расмий қайд таъминот, тарбия ва вакиллик учун муҳим.

Фактик муносабатни тегишли ҳуқуқий тартибда расмийлаштириш талаб этилади.

Оналикни белгилаш

Оналик одатда тиббий муассаса ҳужжати билан тасдиқланади.

Тиббий муассасадан ташқари туғилишда қонундаги бошқа далиллар текширилади.

Низоли ҳолатда суд тартиби талаб этилиши мумкин.

Никоҳда туғилган боланинг отаси

Никоҳдаги ота-она ҳақидаги маълумот никоҳ қайдига боғланади.

Никоҳ тугатилгандан кейин 300 кунлик давр учун махсус презумпция бор.

Никоҳлар кетма-кетлиги ва бола туғилган сана аниқ ҳисобланади.

Ихтиёрий оталик

Никоҳда бўлмаган ота-она биргаликдаги ариза билан оталикни белгилаши мумкин.

Қонунда она иштирок этолмайдиган махсус ҳолатлар ҳам назарда тутилган.

Тегишли розилик ва ваколатли орган талаби текширилади.

Суд тартибида оталик

Биргаликдаги ариза бўлмаса, оталик суд тартибида белгиланиши мумкин.

Суд келиб чиқишни ишончли тасдиқловчи далилларни баҳолайди.

Эксперт хулосаси бошқа далиллар билан бирга текширилади.

Ота-она ёзувига эътироз

Расмий ота-она ёзуви ўзбошимчалик билан алмаштирилмайди.

Эътироз судда, қонундаги субъект ва муддат қоидалари асосида кўрилади.

Оталикни белгилаш билан мавжуд ёзувни низолашни ажратинг.

Кейс: 290 кундан кейин

Эр-хотин никоҳини тугатган, она янги никоҳга кирмаган.

Бола 290 кундан кейин туғилди.

«Никоҳ тугаган, собиқ эр ота бўлолмайди» деган фикр тўғрими?

Кейс ечими: 300 кунлик қоида

01 **290 кун 300 кунлик давр ичига киради.**

02 Собиқ никоҳга оид оталик презумпцияси ва расмийлаштириш қоидалари қўлланади.

03 Низо бўлса, қонундаги суд тартиби билан ёзувга эътироз билдирилади.

Кейс: ариза беришдан бош тортиш

Никоҳсиз туғилган боланинг отаси дастлаб ёрдам берган, кейин оталикни қайд этишдан бош тортди.

Она ёзишмалар ва пул ўтказмаларини сақлаган.

Қандай талаб ва далиллар зарур?

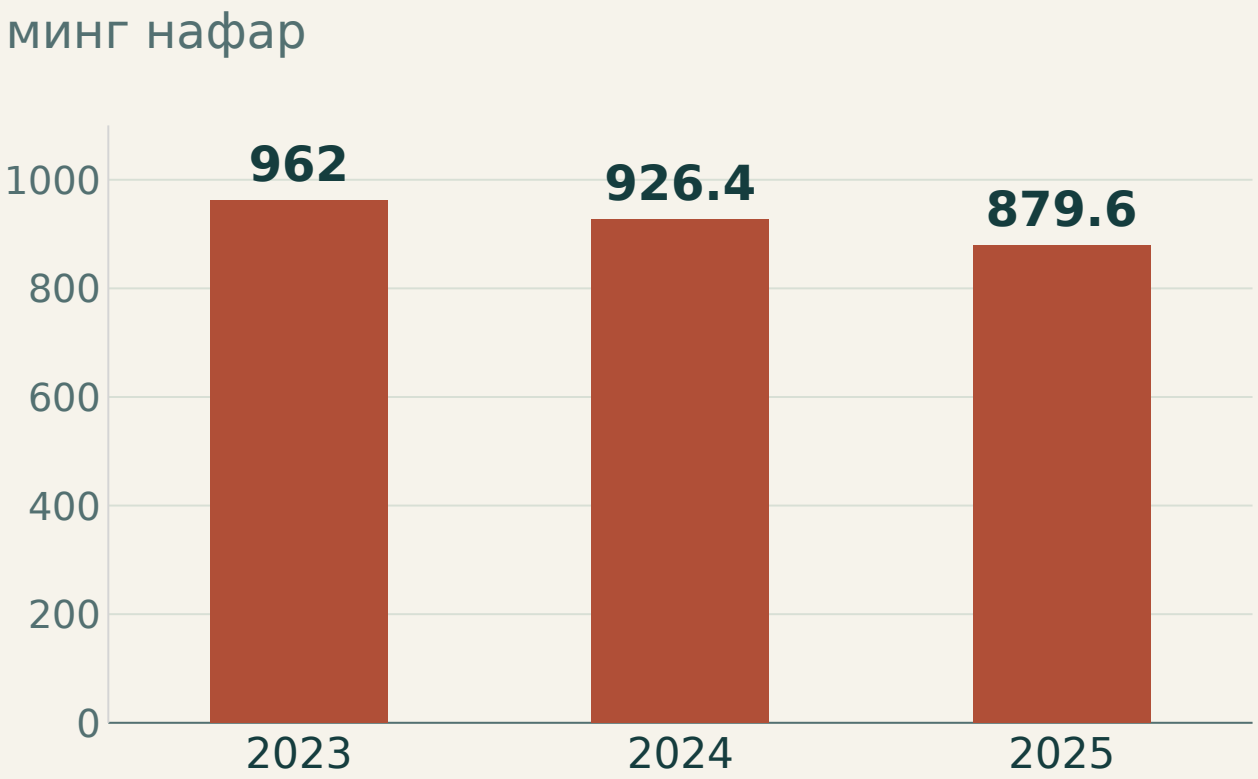
Кейс ечими: судда исботлаш

01 **Оталикни белгилаш тўғрисида судга мурожаат қилинади.**

02 Ёзишма, биргаликдаги ҳаётга оид маълумот ва экспертиза имконияти баҳоланади.

03 Оталик белгилангач, бола ҳуқуқлари тенг ҳимоя қилинади.

Туғилишлар динамикаси

2023 йилда 962,0 минг, 2024 йилда 926,4 минг, 2025 йилда 879,6 минг тирик туғилиш қайд этилган.

Бу қатор оталикка оид суд низолари сонини кўрсатмайди.

Ҳар бир боланинг насаби қонуний тартибда расмийлаштирилади.

SIAT, туғилишлар сони

Амалий муаммо: далиллар режаси

Туғилиш санаси, никоҳ қайди ва ажралганлик қайдини бир вақт чизиғига жойлаштиринг.

Қайси факт презумпцияни, қайси факт суд талабини белгилайди?

Бола манфаати ва шахсий маълумотлар махфийлигини ҳисобга олинг.

Тезкор текширув

1. Қуда-андачилик қон-қариндошликка тенгми?

2. Никоҳсиз туғилган бола ҳуқуқлари камроқми?

3. Оталикни фақат ихтиёрий ариза билан белгилаш мумкинми?

Жавоблар ва хулоса

01 **Йўқ. Уларнинг келиб чиқиш асоси фарқли.**

02 Йўқ. Насаби белгилангач ҳуқуқлар тенг.

03 Йўқ. Суд тартиби ҳам назарда тутилган.

Манбалар ва мустақил ўқиш

Оила кодекси. Амалдаги матн 20.10.2026 ҳолатига текширилган. lex.uz/acts/104720

Ф.М. Отахўжаев, Ш.Р. Юлдашева. Оила ҳуқуқи. Тошкент, 2013. IV боб 45–48-бетлар, X боб 116–123-бетлар.

ФҲДЁ қоидалари: Вазирлар Маҳкамасининг 20.10.2023 йилдаги 550-сон қарори. lex.uz/docs/6638940

Миллий статистика қўмитаси. Демографик ҳолат, 2025 йил якунлари. Эълон: 27.01.2026. stat.uz